

KÜNHÜ'L-AHBÂR'IN TEZKİRE KISMINDA ŞAİR HİKÂYELERİ POET STORIES IN THE BIOGRAPHIC SECTIONS OF KÜNHÜ'L-AHBÂR

Fırat SEVİNÇ*

Öz

Önceleri sadece belli anlamları karşılayan hikâye İslamiyet'ten önceki zamanlara kadar uzanan bir türdür. Klasik Türk edebiyatında hikâye manzum, mensur ve manzum-mensur karışık bir hâl arz eder. Manzum eserlerde hikâyeler zamanla şiirleşir ve hikâye olma özelliğini kaybeder. Mensur hikâyeler ise küçük hikâye tarzında olup hikâye formatını korur. Tarihler, menâkıbnâmeler ve tezkireler mensur hikâyelerin en çok görüldüğü türlerdir.

16. yüzyıl tezkirelerinde şairin sanatından daha çok şairin kendisinden bahsedilmektedir. Bundan dolayı bu yüzyılın tezkirelerinde biyografi, hikâye ve şiirin birlikte ele alındığı görülür. Gelibolulu Âli'nin *Künhü'l-Ahbâr* adlı eserinin tezkire kısmında da bu durum mevcuttur. *Künhü'l-Ahbâr*'ın tezkire kısmında yazar, şairin biyografisini, şairle ilgili hikâyeleri ve şaire ait şiirleri birlikte ele alır. Yazar, şairin biyografisinden söz ederken söylediklerini desteklemek ya da kanıtlamak için şairle ilgili hikâyeler anlatır.

Bu makalenin yazımı öncesinde bazı tezkireler random usulle taranmıştır. *Künhü'l-Ahbâr*'da verilen şair hikâyeleri taranan tezkirelerdeki şair hikâyeleri ile karşılaştırmalı olarak ele alınmış, aynı hikâyenin diğer tezkirelerde nasıl işlendiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Âli, *Künhü'l-Ahbâr*, Şair, Hikâye, Tezkire.

Abstract

Classical Turkish Literature can be found the forms of poetry, prose and poetry . In prose poetry, stories become poetic and lose their prose elements. Histories, legends and biographies are with examples of prosaic stories.

Biographies is not to about the art of the poet but the poet himself as a human being. Therefore, we observe that biography, prose and poetries. This can be observed in *Künhü'l-Ahbâr*. The biography chapter of *Künhü'l-Ahbâr* deals with the biography of the poet, the stories about the poet, and the poems of the poet together. The writer tell stories about the poet when talking about the poet's life in order to support or prove their argument.

Before the writing of this article, some of the hypotheses were scanned by random method. The stories of the poets given in *Künhü'l-Ahbâr* were compared with the poet's stories in the scanned sketches, the same story is tried to be determined how the other biography.

Keywords: Âli, *Künhü'l-Ahbâr*, Poet, Story, Biography.

GİRİŞ

Arapça bir sözcük olan hikâye önceleri "taklit", daha sonra "nakil ve tekrar" anlamlarını karşılayacak şekilde kullanılmıştır (Tansel, 1971, 231). Sözlüklerde hikâyenin "anlatmak, nakletmek, aktarmak, tekrar etmek, benzetmek, taklit etmek" anlamları mevcuttur (Yazıcı, 1998, 479). Modern zamanlarda hikâyenin, yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayların okuyucu da zevk ve heyecan uyandıracak şekilde anlatıldığı edebî bir tür olarak anlamlandırıldığı görülmektedir.

Türk edebiyatında hikâye, İslamiyet'in kabulünden önceki zamanlara kadar uzanır (Mazıoğlu, 1985, 19). Olağanüstü olayların konu edildiği destanlar hikâyenin temelini oluşturur. Klasik Türk edebiyatının ilk hikâye örnekleri *Kutadgu Bilig* ve *Atabetü'l-Hakâyık*'ta görülür. Daha sonra manzum, mensur, manzum-mensur karışık bir hikâye geleneği ortaya çıkar (Yağcı, 2002, 148).

Klasik Türk şiirinde hikâye din, tasavvuf, aşk ve kahramanlık gibi konuların işlendiği tür ve şekillerde görülür. Fetihnâme, fütüvvetnâme, gazavâtnâme, nübüvvetnâme, mevlîd, mirâciyye, mesnevî ve pendnâme bunlardan bazılarıdır. Bu türler manzum olarak ele alınmaktadır. Bunun yanında içerisinde mensur hikâyelerin yer aldığı tezkire, tarih ve menâkıbnâme (Sona, 2015, 228) türünden metinler mevcuttur.

Klasik Türk edebiyatında nesir denildiğinde akla ilk gelen türlerden biri olan tezkireler (Ünlü, 2011, 463) biyografi, hikâye ve şiirin bir arada görüldüğü (Mengi, 2017, 24) bir türdür. Tezkirelerdeki hikâyeler daha çok kulaktan dolma olması münasebetiyle küçük hikâye tarzında olup bu hikâyeler daha çok

*Dr., MEB.

anlatımda çekiciliği arttırmak ve şairlerle ilgili söylenenleri desteklemek amacıyla kullanılır (Mengi, 2017, 25).

Özellikle 16. yüzyıl tezkirelerinde tezkire yazarlarının şairler hakkında, söylediklerini doğrulamak için hikâyelere başvurdukları sıkça görülür. Bu tarzın kullanıldığı eserlerden biri de Gelibolulu Âli'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ıdır. Genel bir Türkçe tarih kitabı mahiyetinde olan *Künhü'l-Ahbâr*, dört rükünden oluşmaktadır (İsen, 2017, 12). *Künhü'l-Ahbâr*'ın dördüncü rüknünde yer alan tezkire kısmında 305 şairin biyografisine yer verilir (İsen, 2011, 71).

Gelibolulu Âli, kitabının tezkire kısmında bazı şairlerle ilgili biyografik bilgiler verdikten sonra söylediklerini desteklemek için hikâyeler anlatmıştır. Aşağıdaki başlıklar altında şairlerle ilgili anlatılan hikâyelere yer verilmiş ve bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

1. Ahmedî

Âli, Ahmedî'nin iyi bir şair olduğunu, Monlâ Fenârî ve Şifâ müellifi Hâcî Paşa gibi zamanın önde gelen âlimleriyle birlikte Şeyh Ekmelüddin'den dersler aldığını söyler. Daha sonra Ahmedî, Monlâ Fenârî ve Hâcî Paşa'yla ilgili olarak Mısır'da yaşayan bir abdalın kalbine ilham olunanları şu şekilde hikâye eder:

"... bir abdâl bunlara keşf-i ahoâl ve arz-ı kemâl ile rumûz-ı istikbâl idüp Monlâ Fenariye sen şem-i rûşenâ gibi encümen-i ulemâya nûr-efzâve iktibâs-ı envâr-ı faziletle beyne'l-fuzâlâ hilâl-i çarh gibi engüşt-nümâ olursun. Ve Hâcî Paşaya sen ilm-i Şerîf-i tibba iştigâl ve ol edâ-yı müceze tab'unı şifâ-sâz-ı erbâb-ı kemâl idüp ol fende şöhret-i kâmile ile izz ü nâz ve hikmet-i şâmîle ile kemâ yenbagi imtiyâz bulursun. Ve Monlâ Ahmedîye sen tazyî-i evkât ve tettebbu-ı nazm-ı ebyât idüp inde'ş-suarâ Ahmedî-i gazel-serâ diyü anılırsın dimiş idi" (İsen, 2017, 32).

Âli, Ahmedî'nin sohbetinin şiir söylemesinden daha iyi olduğunu ifade ettikten sonra devlet erkânının Ahmedî'nin sohbetini talep ettiğini dile getirir. Ahmedî ve Emîr Timur arasında geçen bir sohbet şu şekilde aktarılır:

"... bir gün cihângîr-i memalik-sitân Emîr Timur-ı Gürgân ile hammâma girürler. Ve ol makûle halvet-i hâs içinde perî-rûlar müzâkeresin kılurlar. Bu semen-ber cevân bu mikdâr sim ü zere erzân ve bu Yûsuf-likâ dil-sitân mizân-ı kadr ü kıymetde andan girân diyü mutâyebe hîninde Emîr-i mûmâileyh-i nâm-dâr kendü bahâsından dahi istihsâr idince Monlâ-yı nâdiredân seniün bizâ'atün zâfir ü iyân ve kıymetün seksen akça ile vâzih u beyândur didüğü gibi ol şehriyar-ı âlem-mutâf tarîk-ı adaletden inhirâf itmeyüp benüm kıymetümden özr-i sâf eyledün. çak başdan miyânundaki peştemâl seksen akçaya alunduğı vâki-i hâl iken gabn-ı fâhiş tarîkasını mücib söz söyledün buyurdu. Ol dahi benüm nakd-i takdîrüm hemân miyânundaki peştemâl içündür. Yohsa sen bir metâ-ı kem-bahâ ve kadr ü kıymete degmedüğün hüveydâdur diyü zarâfete yüz urdu. Maahâzâ kelâmî dutâh ve Emîr Timur incinüp gazaba geldüğü takdirce te'vil ü tedârüke bi-ıştibâh olup fi'l-vâki sana bahâ yetişmez ve kadr u kıymetine künûz-ı hafiyye pişin olsa yitmez dise olurdu..." (İsen, 2017, 32-33).

Künhü'l-Ahbâr'da geçen iki hikâye 16. yüzyıl tezkirelerinden Kınalızâde Hasan Çelebi'nin tezkiresinde¹ de mevcuttur. Bu hikâyelerin hemen hemen aynı oluşu ve Kınalızâde Hasan Çelebi (1546-1604) ile Âli'nin (1541-1600) aynı yüzyıllarda yaşaması her iki müellifin tanışmış olabileceklerini düşündürmektedir.

2. Çâkerî

Âli, Çâkerî'nin saç ve bıyıklarının erken yaşta beyazladığını söyler. Çâkerî saç ve bıyıklarını siyaha boyar. Bu durumla ilgili şu hikâye anlatılır:

"... bir gün şehriyâr-ı cihân kendüye riş-hande-künân niçün nûrî zulümâta tebdil idersin buyurmuşlar. Kendüsi dahi hâzır cevâb olup hadd-i zâtında yalan söyler ve sâdk sûretinde görünüp şirret ü tezvîr yüzünden bana reng eyler. Ana binâen yüzine kara sürüp teşhîr iderin didükde mizâc-ı şehriyâriye muvâfık olmuş" (İsen, 2017, 72).

Çâkerî'den bahseden tezkirelerden *Heşt Behiş'te* böyle bir hikâye mevcut değildir. *Kâfile-i Suarâ*'da² ve *Latîfi Tezkiresi*'nde³ ayrıca sakaldan intikam almak için sakalın siyaha boyandığı belirtilir.

3. Ferdî

Ferdî'nin Yeniçeri Mustafa Ağa'yla olan birlikteliği anlatıldıktan sonra Mustafa Ağa'nın İstanbul'da çıkan bir yangın esnasında vazifesinde zaaf göstermesinden dolayı idam edilişi ve Ferdî'nin cezalandırılması şu şekilde aktarılır:

¹ Aysun Sungurhan. *Tezkiretü'ş-Şua'râ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebi.pdf?0> (Erişim Tarihi: 09.01.2019)

² Fatma Sabiha Kutlar Oğuz vd. *Kâfile-i Suarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56163,mehmed-tevfik-kafile-i-su39arapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

³ Rıdvan Canım. *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

“... bir şeb İstanbul tutuşup aga mest ü medhûş bulunup âteş def'ine varması mümkün olmadığı tuyulur. Ya'ni ki ol sebeble yeniçeri âteş söndürmesine mübâseret kılmaz. Ekseri yanar âteş girürken ol havâlîye yakın varmaz. Der-akab yeniçeri baş kaldırır vüzerâ evlerine gârete segirdüp küllî fetret olur. Yine aga bâğçesinde lâ-yakul bulunur. Ne uyandımağa imkân olur ne aklı başına gelür. Âkîbet bu kıssayı vüzerâ tuyar. Hattâ pâdişâhun sem'ine dek sirâyet ider. Ve bâis-i mestâne ki Ferdî'nün aşkı istîlâsı idüğü tevâtüre yetişir. İrtesi dîvânında aganun boynu urulur. Ferdî ferîde-i bî-hemtâ gibi deryâyâ atılmak buyurulur. Dermend Rahîkî Aga tarafından cevâna dîde-bân olmağla dirliğinden ayrılır. Ya'ni ki merd-i hisâr kılınup eline berât virilür. Ne hâl ise sadr-ı azam Ferdîye merhâmet eyler. Deryâyâ atılmayup ulûfesi kat'ı kifâyet ider” (İsen, 2017, 185).

Ferdî ve Yeniçeri Mustafa Ağa'nın birlikteliğiyle ilgili hikâye *Künhü'l-Ahbâr*'dan başka Aşık Çelebi'nin *Meşâirü'ş-Şuarâ*'sında⁴ görülür. *Meşâirü'ş-Şuarâ*'da anlatılan hikâye daha uzun ve ayrıntılıdır.

4. Firdevsî

Firdevsî'nin nazım ve nesir alanında çalıştığı belirtilir. Sultan Bayezîd'in Firdevsî'den Süleymân-nâme'yle ilgili olarak çalışmasını istemesi ve sonraki gelişmeler şu şekilde nakledilir:

“... Menkûldür ki Sultân Bâyezîd han emri ile Süleymân-nâmeyi nazm u nesr üzere üç yüz altmış cild kitâb itmiş ve zumunca ekser-i ulûmu mustalahâtı ile edâ eyleyüp cüll-i himmet-i bî-hisâb itmiş. Mezbûrun nezâket-i tab'ı üç yüz altmış cild kitâbından malûmdur ki (İlim bir noktadır, onu cahiller arttırdı) kelâmına temâm mâsadak düşmüş. Kütüb-i tevârihde birer fasılla edâ olunan kıssayı kelimât-ı müzahferesi ile iksâr idüp okınmakdan ve yazılmakdan alıkomuş (Kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir, Cum'a-5) mantûkına kendüyi mazhar düşürmüş” (İsen, 2017, 79).

Âli, Firdevsî'yle ilgili bu hikâyede farklı bir yaklaşım sergiler. Hikâyeyi anlatırken araya girerek Firdevsî'yi yaptığı işten dolayı eleştirir. Bunu yaparken Hz. Alî'nin bir sözünü ve bir ayeti kullanarak meseleyi örneklendirmeye ve kanıtlamaya çalışır. *Latîfî Tezkiresi*'nde⁵ ve *Kınalızâde Hasan Çelebi'nin tezkiresinde*⁶ de bu hikâye geçer. *Latîfî ve Hasan Çelebi*, Firdevsî'yle ilgili hikâyede geçen eserin kelimelerinin değersiz ve lezzetsiz olduğunu ifade ederler.

5. Halîmî

Halîmî'nin sevilen ve sayılan bir şahsiyet olduğu ifade edilir. Hatta Sultan Selim kendisine teveccüh eder ve onun sohbetine talip olur. Halîmî'nin bu durumuyla ilgili şu hikâye anlatılır:

“... Menkûldür ki dârü'l-mülk-i İstanbula gelüp taht-ı saâdetle ki müşerref oldukda iki üç gün mikdârı umûr-ı cumhûrun nîzâmı ile mukayyed olmağın mezbûr Halîmîyi görmemişler. Dördüncü günü mecbûr olmağın bâğçe kapusundan içerü iletdürüp tefakkud-ı hâtıra teveccüh kılmuşlar. Hattâ mezbûra iştiyâken ve iltifâten ben bu saltanatı neyleyin ki üç gündür senün cemâl-i bâ-kemâlini göremezin buyurmuşlar.” (İsen, 2017, 95).

Halîmî'yle ilgili anlatılan bu hikâye benzer şekilde *Kınalızâde Hasan Çelebi'nin tezkiresinde*⁷ geçer. İncelenen diğer tezkirelerde böyle bir hikâyeye rastlanmaz.

6. Hasbî

Hasbî'nin iftiraya uğrayıp işkence gördüğü anlatılır. Âli bu durumun neticesini şu şekilde hikâye eder:

“... subaşımın bir kızı füc'eten vefât itmiş. Bu zikr olunan âlâ'im keennehû Hasbî'nün bî-günâhlığını isbât itmiş. İrtesi dîvânı iletüp nice dürlü işkence itdürdüm ikrâr itmedi diyu sıyânet eyler. Hikmet Hudânundur Hasbî'nün yolca giderken bir dîrahta tokınup bir gözi mecrûh olmuş Paşa nazarına geldüğü gibi Monlâ Hasbî gözün n'oladı diyu sormuş. Yirini begenmedi çıkmag ister sultânım diyu cevâb virmiş. Hâlâ ki bu mahalde latîfe kasd itmesi vezîrün tab'-ı nâ-mülâyimine muhâlîf gelüp senün gözine dahi görinecek var ancak buyurmuş” (İsen, 2017, 127).

Kâfile-i Şuarâ'da⁸ Hasbî'nin bu hikâyesi daha kısa bir şekilde anlatılır. Hasbî'nin zulmen hapse atıldığı söylenir ve ayrıntıya girilmez.

7. Hayâlî Beg

Hayâlî Bey'in, Baba Alî Mest-i Acem'in kafilesine dâhil oluşu şu hikâyeye verilir:

⁴ Filiz Kılıç. *Meşâirü'ş-Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 12.01.2019)

⁵ Rıdvan Canım. *Tezkiretü'ş-Şuarâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

⁶ Aysun Sungurhan. *Tezkiretü'ş-Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 09.01.2019)

⁷ Aysun Sungurhan. *Tezkiretü'ş-Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 09.01.2019)

⁸ Fatma Sabiha Kutlar Oğuz vd. *Kâfile-i Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56163,mehmed-tevfik-kafile-i-su39arapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 11.01.2019).

“... Bir bölük hayderî ile Rûm illerine gül-geşt iderek kasaba-i Vardara ki ugramışlar. İçlerindeki hûb-rûlardan birinin tîg-ı cezbesi ile Hayâlî gibi mahbûb-ı matlûbun cigerin delûp yüregin togramışlar. Ya'ni ki ol cevânlardan birine âşık olmuş. Bedîhe bu matla-ı garrâyı diyüp zümrelerine lâhık olmuş.

Min nazmihî:

Çehresinde görelî lem'a-i nûr-ı nebevî

Bir yalun yüzli ışıık şevkine oldum alevî” (İsen, 2017, 133).

Hayâlî Bey'le ilgili olarak anlatılan bu hikâyede Hayâlî'nin civanlardan birine âşık olduğu ifade edilir. Diğer tezkirelerde Hayâlî'nin Kalenderilere katılmasından bahsedilir fakat bir civana âşık olmasından söz edilmez.

8. Haydar

Haydar'ın, şehzâde-i kâmkâr diye tanıtılan Cem Sultan'ın papağanıyla olan hadisesi şu şekilde anlatılır:

“Menkûldür ki şehzâde-i kâmkârın bir beyâz tûtîsi var idi. Her ne ta'lîm olursa ol makûle güftârî âşikâra dirdi. Şol zamân kim mezbûr Haydar Rûma azîmet kılur. Esnâ-yı râhda tûtîye ta'lîm idüp öğredür. Ya'ni ki el-hükümüllîlâh pâyende bâd ömr-i pâdişâh kelâmını söyledi. Ve beyâz iken libâs-ı mâtem giyürüp zâg-ı siyâha döndürüp cenâb-ı saltanata gönderür. Fe lâ cerem ol murg-ı muallim öğrendüğü kelâmı dem-be-dem söyler ve libâs-ı mâtem ile nevhâlarını âşikâr eyler. Pes bu hâl mizâc-ı şehriyârîye hoş gelür. Mezbûr Haydara Germiyan Kal'asında bir alâ zeâmet virür” (İsen, 2017, 53).

Yukarıda anlatılan hikâyenin aynısı Kâfile-i Şuarâ'da⁹, Latîfi Tezkiresi'nde¹⁰ ve Kınalızâde Hasan Çelebi'nin tezkiresinde¹¹ geçer.

9. Hayretî

Âli, Hayretî'nin gönlü bol ve müstağni bir şahsiyet olduğunu dile getirir. Bununla ilgili şu hikâyeyi anlatır:

“... Menkûldür ki vezîr İbrâhîm Paşa mezbûrî ilerü çekmek bârî zeâmet pâyesine çıkarup mahsûd-ı akrân itmek kasdına bir gün Hayâlî Bege sormuş. Hem-şehrûn olan Hayretîyi nice bilirsün diyu suâl eylemiş. Mezbûr dahi medh yüzinden kadh idüp bir himmeti bülend mîr ü vezîr sohbetinden nefretle uzlet-pesend fakîrdür ki bu yakında nazm itdüğü eş'ârından işbu matlaî hüsn-i hâline şâhid-i dil-pezîrdür diyu haber virmiş. Yani ki

Min nazmihî:

Ne Süleymâna esîrüz ne Selîmün kulıyuz

Kimse bilmez bizi bir şâh-ı kerîmin kulıyuz ” (İsen, 2017, 128).

Hayretî'yle ilgili olarak anlatılan hikâye Kâfile-i Şuarâ¹², Meşâirü's-Şuarâ¹³, Riyâzü's-Şuarâ¹⁴ ve Kınalızâde Hasan Çelebi'nin tezkiresinde¹⁵ aynen geçer. Beyânî, tezkiresinde¹⁶ İbrahim Paşa'ya “kulıyuz” redifli şiirin verildiğinden bahseder fakat yukarıdaki hikâyeyi nakletmez.

10. Husrev

Âli, Husrev'in hazırcevap biri olduğunu belirtir. Bu duruma şu hikâye delil olarak gösterilir:

“... Ekâbirden bir eşrâf-ı Etrâkdan niçeleri ziyâfet idüp ve kendüsi dahi anlardan peydâ olmağla olanca tuhfelerin tertîb-i zîb ü zînet itdükde Türkün biri yalduzlu saatlerün birini görür. Zer-endûd bir hokka kıyâs idüp pustun içinde güm kılur. Sâhib-meclis çalar saatini yerinde bulmaz. Bu meclisden kimse gitmemişdür lâbûd bulunur ola diyu âzürde olmaz. Vaktâ ki bir saat temâm olur. Türkün cebindeki saat velvele itmege başlar. Mezbûr Husrev o meclisde hâzır olmagın bedîhe bu kıt'ayı nazmla edâ kılur.

⁹ Fatma Sabiha Kutlar Oğuz vd. Kâfile-i Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56163,mehmed-tevfik-kafile-i-su39arapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

¹⁰ Rıdvan Canım. Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

¹¹ Aysun Sungurhan. Tezkiretü's-Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 09.01.2019)

¹² Fatma Sabiha Kutlar Oğuz vd. Kâfile-i Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56163,mehmed-tevfik-kafile-i-su39arapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

¹³ Filiz Kılıç. Meşâirü's-Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarpdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 12.01.2019)

¹⁴ Namık Açıkgoz. Riyâzü's-Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarpdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

¹⁵ Aysun Sungurhan. Tezkiretü's-Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 09.01.2019)

¹⁶ Aysun Sungurhan. Tezkiretü's-Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 08.01.2019)

Kıt'a:

Bir sadâ çıkdı içinden kürküñ

Bire ne şu didi biri türküñ

Bildiler anı ki saat çaldı

Saati geldügi saat çaldı" (İsen, 2017, 241-242).

Bir meclisteki saatin çalınmasıyla ilgili olan bu hikâye diğer tezkirelerden *Meşâirü's-Şuarâ'* da¹⁷ geçer. *Meşâirü's-Şuarâ'* da, verilen kıtanın son mısrası "*Koynuna koyduğu saat çaldı*" şeklindedir.

11. Kandî

Âli, Kandî'nin edinmiş olduğu mahlaslardan bahsettikten sonra Kandî mahlasının nereden geldiğiyle ilgili şu hikâyeyi aktarır:

"... asrun melikü's-şuarâsı Ahmed Paşa huzûrına vusûl bulmuş. Paşa-yı mezbûr gâh la'l-i şîrînine ezilmiş gâh şeker-rîzliğini pesend idüp ukdesi çözülmüş. Şâirlige heves tuyup Şehdî mahlas idügi tatlu cânına koyup berây-ı musahabet ol dil-ber-i şîrîn-lebe Kandî mahlasını münâsib görmüş" (İsen, 2017, 192).

Kandî ve Yahya Beg, dostlarına düşkün kimselerdir. Her ikisi de dostlarından ayrı kaldıkları için Monlâ Âşık'tan kendileri namına dostlarıyla bayramlaşmasını isterler. Hikâye şu şekilde anlatılır:

"... bir defa bayram olmuş. İki dahi cânâmı dest-bûsına fırsat bulmamış. Görürler ki bu merâma dest-res bulunmaz. Ya'ni ki yeden-be-yed bu saâdete bir tedbî mümkün bulunmaz. Âkıbet Monlâ Âşıkta yalvarırlar. Sen bizüm cevânlarımızla âşinâsun nâmun Âşık olduğu haysiyetle bu hudmete elyak u sezâvârsun. Bârî bizüm tarafımızdan vekâletle bayramlaş diyü gönderürler. Monlâ Âşık dahi varmış. Her biri ile ikişer kere bayramlaşmış. Tekrâra bâis nedür dinildükde biri kendimün tekrârları âşıklarımızundur cevâbını virmiş. Âşıkun bu hudmet-güzârlığına gülmişler. Ol iki cevân haylîce handân olmuşlar" (İsen, 2017, 194).

Âli, Kandî'nin şahsiyetine atfedilen kutsiyetle ilgili şu hikâyeyi verir:

"Menkûldür ki Kandî vefâtından sonra bazı-i kilâb hakk-i nimeti isbât idüp merkadinde mücâvir olmuşlar. Acabâ medfen-i Kandî kande ki diyenleri karşılayup önlerine düşüp yol göstermişler" (İsen, 2017: 194-195).

Gelibolulu Âlî'nin, kitabında Kandî ile ilgili olarak anlattığı hikâyelere incelenen diğer tezkirelerde rastlanmamıştır.

12. Mahremî

Mahremî'nin sahn müderrislerinden iki kişiyi Galata'daki Paskalya törenleri esnasında görüp bir beyit yazmasıyla ilgili hikâye şu şekilde anlatılır:

"... Bir târihde Sahn müderrislerinin şâhid-bâzlarından Pîrî Paşazâde Mehemed Çelebi ve Aşçızâde Hasan Çelebi tebdîl sûretle Galataya geçmişler. Paskalya cem'iyeti olmagın mug-beçe dil-berler seyrine ragbet idüp deyr içine girmişler. İttifâk Mahremî bunları seçmiş.

Nazm:

Kalataya sanem seyrine gelmiş

Sitanbuldan bir iki dîn ulusu" (İsen, 2017, 206).

İncelenen diğer tezkirelerde Mahremî'yle ilgili anlatılan bu hikâyeye rastlanmamıştır.

13. Meâlî Çelebi

Âli, Meâlî Çelebi'nin kadınlara soğuk, civanlara yakın olduğunu söyler. Bu yüzden mevki ve makamda yükselemediğini ifade eder. Bu durumla ilgili hikâye şöyle aktarılır:

"... Menkûldür ki ilm ü fazlı muktezâsınca mevâlî-i izâmından olması mukarrer iken hezliyyâta ragbeti yüzünden vicâheti mâni olmuş. Ol dahi görmüş olmaz kasaba kâdîlığına kâni olmuş. Hattâ bir kere medreseye dek gâlib olur. Kâziâskerler tereddüd itmegin bu makûle bir hicve râgıb olur" (İsen, 2017, 204).

Âlî'nin Meâlî'yle ilgili olarak anlattığı bu hikâye incelenen tezkireler içerisinde *Meşâirü's-Şuarâ'* da¹⁸ kısmen yer almaktadır.

14. Mestî

Mestî'nin eğlenceye ve içkiye düşkün, âşık yaratılışlı biri olduğu ifade edilir. Onun bu durumu şu hikâyeye nakledilir:

"... Menkûldür ki uşşâkından biri mahdûm-ı mezbûrun âsitânesi hizmetinde sâbit-kadem olmagı recâ ider. Elbette bu sultân-ı müllk-i hüsnâye tavâşî nâmına gayr taşu bir bende lâzımdur diyü âlet-i vücûdunu keser. Ya'ni ki

¹⁷ Filiz Kılıç. *Meşâirü's-Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 12.01.2019)

¹⁸ Filiz Kılıç. *Meşâirü's-Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 12.01.2019)

kendüyi töhmete mahmûl olan kazıyyeden munfasıl ider. Tâ ki merâmına vâsıl olup ömri âhîr olunca âsîtanesi hizmetinde sebât u bekâ bulur" (İsen, 2017, 83).

İncelenen tezkireler içerisinde Latîfi ve Kınalızâde Hasan Çelebi, Mestî'ye yer vermektedir. *Latîfi Tezkiresi'*nde¹⁹ yukarıda verilen hikâye aynen anlatılmaktadır.

15. Mevlânâ Âgehî

Mevlânâ Âgehî ile ilgili latife tarzında anlatılan hikâyede Âgehî'nin akçe kazanmak için kiliseleri teftişe çıkması anlatılır:

"... Latîfe: Hâslar kâdîsi iken bir gün bi hakîre geldi ve killet-i mahsûl-i kazâdan vâfir şikâyet kıldı. Gördüm ki böylelikle olmaz ve kimse kimse ile husûmet idüp bana mürâcaat kılmaz. Ve ol tarikle sicill ü hucet akçesi kuvvet-i husûl bulmaz. Taht-ı kazâmındaki reayâ umûmen gebr ü tersâ olup kendülerden namâz sorıcı olam. Ve nezâketle bir kaç akçe cerâime dest-res bulam. Âkıbet âyîn-i batılları üzre kiliseye varanlar ve levendlikle varmayup ruhbânına mürâcaat kılmayanları bir bir teftişe mübâşeret itdüm. Ve bu hîle ile mahsûl-i kazâ nâmına bir mikdâr zehr-i kâtile muvâsalat itdüm diyü hasb-i hâlini şikâyet ve fakr u fâkasını hikâyet kıldı" (İsen, 2017, 229-230).

Âgehî ile ilgili anlatılan hikâye incelenen diğer tezkirelerde geçmemektedir.

16. Mevlânâ Âhî

Âli, Mevlânâ Âhî'nin iyi bir şair olduğunu ve Sultan Selim'im ona olan teveccühünden bahseder. Bazılarının Âhî'yi kıskandığını ve onun iyi yaşamasına engel olduğunu belirtir. Bu durumla ilgili şu hikâye anlatılır:

"Merhûm Sultân Selîm mezbûrun ba'z-ı ebyâtını görmüş. Kâbil-i vücûd ancak diyü pesend buyurup kâdî askerlere Âhî'nün sinn ü mâl ü câhını sormuş. Henüz mülâzımdur zamân-ı ömri erbaîn idüğüne kalbimiz câzimdür didüklerinde riâyet eylen dimişler. Anlar dahi tarîk muktezâsınca bir medrese arz eylemişler. Lâkin ekâbirden biri kendüyi pâreye çalmış. Sana küllî riâyet buyurulmuşdur. Kabûl itme diyü itmâla yoldan çıkarmış. Hâlâ ki adem-i kabûl-i arz olındukda nâkâmlığına sebeb olmuş. Henüz zillet-i mülâzemetden mahzûz ancak bir dahi anı bana anman buyurulmuş" (İsen, 2017, 93).

Sultan Selim'in Âhî'nin bir şiirinin birkaç beytini beğenerek ona bir medreseyi bağışlamasıyla ilgili olarak anlatılan hikâye *Kâfile-i Şuarâ*²⁰ ve *Meşâirü's-Şuarâ*²¹ da geçmektedir. Bu iki tezkirede geçen hikâye *Künhü'l-Ahbar*'dakine göre daha uzun ve ayrıntılıdır.

17. Mevlânâ İshak

Mevlânâ İshak dinî bakımdan yüce bir şahsiyete sahiptir. Âli, Mevlânâ İshak ile ilgili görülen rüyayı şu şekilde aktarır:

"... İshak Efendi kalkup abdest alır. Cevânun âyîne-i cemâlinden rû-gerdân olup kibleye karşı togrılır. Edâ-yı sünen ü farz u vâcibden sonra nevâfil kılmaga iştigâl kılar. Nihâyet ahyânen cevânun kaşları mihrâbına teveccüh ider. Câme-hâbi açılmış ise örtüb yine seccâdesine gider. Bu hâletle sabâha dek uyumaz. Müşâhade-i cemâlinden igmâzla gözlerin yummaz. İmâm-ı mezbûr ki bu sırr-ı mestûri tuymuş Monla İshakun ismetini kemâ-yenbagi müşâhade kılmış. Bi-ihitiyâr ferzend-i pesendîde dîdârını hizmetine sevk etmiş. Min-bad kulunuz olsun ibrik-i vuzûya ve seccâde-güsterliğe sarf-ı makdûr itsün diyü ciger küşesini teslim idüp zevk eylemiş" (İsen, 2017, 109).

Mevlânâ İshak ile ilgili anlatılan hikâye incelenen diğer tezkirelerde mevcut değildir.

18. Mevlânâ Şeyhî

Âli, Şeyhî'nin değerli bir şair olduğunu, zamanın Germiyanoğlu hükümdarının sözden anlamadığını, bundan dolayı Şeyhî'ye gereken önemi vermediğini ve Şeyhî'nin bu durumdan duyduğu üzüntüyü ifade etmek için aşağıdaki hikâyeyi anlatır:

"...Menkûldür ki rüstâyî evzân n'idüğünü bilmez ozanlardan biri Germiyânoglu'na gelmiş.

Nazm:

Benüm devletlü sultânım

Akîbatun hayîr olsun

Yidüğün bal ile kaymak

Yürüdüğün çayır olsun

¹⁹ Rıdvan Canım. *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

²⁰ Fatma Sabiha Kutlar Oğuz vd. *Kâfile-i Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56163,mehmed-tevfik-kafile-i-su39arapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

²¹ Filiz Kılıç. *Meşâirü's-Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suara.pdf?0> (Erişim Tarihi: 12.01.2019)

güftesini okumuş. Mîr-i hoş-fehm ki mîzâcına muvâfık olan mazmûn-ı garîbi fehm itmiş. Ol har-ı dü-pâya bezl-i atâkılup bir si-pâ bağışlamış. Henüz bir hoşça söz işitdüm fehvâ ve edâsını pesend itdüm. Bizüm Şeyhî hiç bilmez ne söyler medhimüz itmek ister ammâ gûyâ bizi zemm eyler dimiş. Dermend Şeyhî işitdüğü gibi gamundan helâk olmuş" (İsen, 2017, 37).

Şeyhî'ye zamanın padişahı tarafından bir köyün tumar olarak verilmesi ve Şeyhî'nin köylüler tarafından darp edildikten sonra Har-nâme isimli eserini yazması şu şekilde anlatılır:

"... Badehû ol pâdişâh-ı mülk-ârâ Şeyhî'nün hazâkatini begenür. Tabîb-i hâs idinüp sekiz bin akçe yazar Tokuzlu-nâm karye arpalık tarîkıyla tîmâr virülür. Timâr-ı mezbûrun eski sâhipleri ki bu husûsda dürrüşürler. Bir gün tîmârına giderken yolına inüp başına başına üşüp vücûdına darb üşürüp vuruşurlar. Yani ki nâ-çâr bir kaç yerde mecrûh idüp cihât-ı sitteyi başına tar iderler. Ve bu sarây-ı sipencde her neye mâlik ise gâret ü tâlân idüp giderler. Bî-çâre Şeyhî üftân ü hizân der-i devlete varur. Ve timâr ucundan marîz ü bîmâr olduğum arza kılır. Hattâ Har-nâme nâm bir manzûme ile hab-i hâlün bildirür" (İsen, 2017, 38).

İncelenen diğer tezkirelerde Şeyhî'nin Germiyan Bey'i ile ilgili yaşadıklarına dair bir hikâyeye rastlanmaz. Şeyhî'ye bir köyün tumar verilmesi ve Şeyhî'nin köylüler tarafından darp edilmesi hadisesi Heşt Behişt²² ve Kınalızâde Hasan Çelebi'nin tezkiresinde²³ de geçer.

19. Monlâ Celîlî

Âli, Monla Celîlî'nin toplum içinde dürüst biri olarak tanındığını ifade eder ve şu hikâyeyi anlatır:

"... Burusa çârsûlarında gezerdi. Ba'zen mîve-fürûşlardan fevâkih-i mütenevvi'a iştirâ iderdi gâh olurdu ki akçesin virmeyüp giderdi. Anlar da hâlîni bilüp ne mîve virmede taallül ider ve ne elbette akçemüzi vir dirlerdi. Birisinden bu ahvâli istihbâr itdüm cevâb-ı bâ-savâbını bu vech ile istimâ kıldum. Akçası yanında hâzır bulındukda bilâ-tereddüd mîve kıymetini sayar. Ammâ mevcûdî olmadukda def-i meclis idüp ba'de zamân getirüp tamâmen edâ eyler ne mikdârını unudur ve ne bizden suâl eyler didiler. Hakîr kendüye küllî ibrâm eyledüm" (İsen, 2017, 122).

Celîlî'nin durumuyla ilgili anlatılan hikâyeye incelenen diğer tezkirelerde rastlanmaz. Sadece Meşâirü'ş-Şuarâ'da²⁴ Celîlî'nin, akçesi olduğu zaman iki katını verdiği ifade edilir.

20. Monla Gazâlî

Gazâlî, Kel Kâsım'la aldığı akçe bakımından denk tutulmasını eleştirir. Bunu bir şiirle dile getirir. Şiirin hikâyesi şu şekilde nakledilir:

"... Menkûldür ki şehzâde-i celîlî'l-kadrün Düriye-nâm gûyendesini otuz akça ile vazîfeye kâmkâr ve Kel Kâsım-nâm tanbûr-nevâzi yigirmi beş akça yevmiyye ile bülend-iştihâr ve Monlâ dahi ol mikdâr ulûfe ile behredâr oldukda arz-ı hâl ile terakkî recâ eylemiş. Bedîhe bu makûle bir kıt'a söylemiş.

Kıt'a:

Biri didi bu kapuda dirlicigün nedür didüm
Düriyeden (?) eksicek Kel Kâsımın berâberi
Döndü didi n'olaydı ırlamacak bile idün
Tanburacak çalayidün böyle gezince serseri" (İsen, 2017, 180).

Gazâlî, bir beytinde kendisine güzel hediyeler verilmemesini eleştirir. Âli bu durumu şu şekilde hikâye eder:

"Bu dahi meşhûrdur ki bir mübârek bayramda şuarâ ve nüdemâya fâhir hilatlar bağışlanmış. Ammâ ki Monlâya cefâen bir eski sûf kaftân virilmiş. Ol dahi bedîhe bu beyti söylemiş. Bir alâ girân-mâye câme hâsil eylemiş.

Min nazmihî:

Ele garrâ Firengîler bize bir eski sûf fistân
Revâ mudur gel insâf eyle andan hey filân fistân" (İsen, 2017, 181).

Gazâlî'nin yukarıda anlatılan hikâyelerinden kaftanla ilgili olanına Âşık Çelebi'nin Meşâirü'ş-Şuarâ'sında²⁵ da rastlanır. Diğer hikâye ise taranan tezkirelerde mevcut değildir.

21. Nizâmî

Âli, Nizâmî'nin bir şeyhzadeyle olan dostluğu hakkında şu hikâyeyi anlatır:

²² Haluk İpekten vd. Heşt Behişt. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56165,hest-bihistpdf.pdf?0&_tag1=03EE5380B678F1063BF0A9ED54D2FA0DD771F0E5&crefer=353BE78ABAEC4F5BFD5EE56B34B60FEEF1F79FEC67A91C69C3B104176C861F49 (Erişim Tarihi: 08.01.2019)

²³ Aysun Sungurhan. Tezkiretü'ş-Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 09.01.2019)

²⁴ Filiz Kılıç. Meşâirü'ş-Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 12.01.2019)

²⁵ Filiz Kılıç. Meşâirü'ş-Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 12.01.2019)

“... Menkûldür ki letâfet-i cemâli âmâde bir melek yüzli şeyhzâde Nizâmî merhûm ile hem-sinn ü hem-sâl imiş. Mâbeynlerinde şive-i ışk-bâzı kavâidi müstahkem olup ol iki cevân birbirlerine hem-hâl imiş. İttifâk mâ-beynlerine şeker-âb düşmüş. Agyâre meyl itdügine incinüp Nizâmî ol dil-rübâyı hicv itmiş. Vâlid-i müstecâbü'd-davesi ki ol hicvi işitmiş” (İsen, 2017, 67).

Kühü'l-Ahbâr'da anlatılan bu hikâye Meşâirü's-Şuarâ'da²⁶ da geçmektedir.

22. Revânî

Âli, Revânî'nin hayrat yaptırmasını ve bazı insanların Revânî hakkında haksız ithamlarda bulunduğunu söyler. Bu duruma delil göstermek için şu hikâyeyi nakleder:

“... Menkûldür ki Kırk Çeşme kurbındaki mescid ü hucurâtı hasbeten lillâh binâ eylemiş. Esnâ-yı imâretde merhûm Sultân Selîm Han ol reh-güzâra ugrayıp bu hayrât kimündür diyü buyurdukda Revânî kullarınundur dinüldükte başını sallayup bir mikdâr taaccübe kalup hoş Ayasofya sen ki ayda bir mescid kuzularsun latîfesi ile mezbûrun ekl ü bel töhmetini sâmiûna tuyumuş” (İsen, 2017, 96).

Revânî'yle ilgili anlatılan bu hikâye taranan diğer tezkirelerde yer almamaktadır.

23. Riyâzî

Riyâzî'nin şiire ve söze önem veren bir şahsiyet olduğu ifade edilir ve bu hikâyeye anlatılır:

“... Menkûldür ki bir iki gün tazyi-i evkât idüp bit bâzârına mülâzemet itmiş. Bir masat satar dellâl bulup masat diyü eline virmegiçün kendüsine bunca ta' b u zahmet itmiş. Ve bir gün yârânı ile ıyş u nûş kasdına Galataya giderken sâir hullânı fizce cenâb-ı pîr-i mugâna varsak kesb-i safâ itsek diyü isticâl iderken hemân ki Pereme Bogazına gelinmiş. Yârân-ı bâ-safâ kemâl-i tezâhumla keştîye girmiş. Riyâzî mücerred ihâmını işâat için ben deniz geçmezüm diyup ol gün ıyş u işretten ferâgati evlâ görmüş. Bu sebeple nakd-i efkârını bî-meâl güftâr u makâl semtine sarf idüp küllî müellefât u âsâra mâlik olamamış” (İsen, 2017, 146).

Riyâzî'yle ilgili bu hikâyeye incelenen diğer tezkirelerde rastlanmamaktadır.

24. Seyyid Nesîmî

Âli, Nesîmî'nin söylediklerinden dolayı şeriate ters düştüğünü söyler. Bundan dolayı Halep'te katli için fetva verilir. Hadise şu şekilde anlatılır:

“... Menkûldür ki katline fetvâ virüp ol asrda şeyhü'l-islâm olan kûve-i enâm mezbûrun izâlesi lâzım idüğünde mübâlagasın ilâm idüp kendüsi ve kanı murdârdur her kangı uzva bir katresi tokunsa elbette kat'ı vâcib ü sezâvârdur diyü ellerini salarak tafsîl iderken seygidün bir katre kanı sıçrar müftinün engüş-ti sebbâbesini muhannâ ider. Fe lâ cerem ba'z-ı mutasavvifinden bir pîr-i pîş-kadem fetvânuz mucibince sizün barmagunuzu kesmek lâzım geldi dimiş. Müfti ise ben temsîl iderken isâbet eyledi. Şer'an nesne lâzım gelmez diyü cevâb virmiş. Seyyid ki meydân-ı siyâsetde bu hâli görür bedîhe bu beyti söyleyüp müfti kendü hükminden ibâ itdüğünü işâ'at kılur.

Beyt:

Zâhidün yek barmagın kessen döner hakdan kaçar

Gör bu miskin âşıkı ser-pâ soyarlar ağlamaz” (İsen, 2017, 43).

Âli, Baba Sultan'ın Nesîmî'nin derisinin yüzüleceğini bilmesine dair keramet gösterdiğini belirtir. Tezkirede olayla ilgili hikâye şu şekilde anlatılır:

“... Bu dahi menkûldür ki Kemâl Ümmî ile Seyyid-i müşârinileyh Sultân Şücâ tekyesine gelmişler. Baba sultânun icâzeti yog iken fuzûlî bir koçunu bogazlayup hora geçürmek kasdın itmişler. Baba-yı mezbûr anlar kebşün derisin yüzerken çıka gelür. Bilâ-ruhsat böyle küstâhlıklara âzürde-hâtır olup cemâli celâle mübeddel olduğu hâlde Nesîmî'nün önüne bir ustura kor ve Kemâlün nazarına bir kemend arza kılur. Dâr-ı cihânda anların derisi yüzülüp siyâset kılınması ve bunlar Mansûr gibi ber-dâr olunması ol remz ile işâret buyurur” (İsen, 2017, 43).

Nesîmî'nin derisinin yüzülmesiyle ilgili hikâyeye Latîfi Tezkiresi'nde²⁷ ve Meşâirü's-Şuarâ'da²⁸ rastlanır. İki tezkirede anlatılanlar Kühü'l-Ahbâr'daki gibi ayrıntılı değildir. Nesîmî ve Kemal Ümmî'nin Şeyh Şücâ tekyesinde yaşadıkları ile ilgili hikâyeye Latîfi Tezkiresi'nde²⁹ Kemal Ümmî başlığı altında geçmektedir.

25. Sihri-i Sâni

Âli, Sihri'nin hadım edildiğini söyler ve şu hikâyeyi anlatır:

²⁶ Filiz Kılıç. Meşâirü's-Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 12.01.2019)

²⁷ Rıdvan Canım. Tezkiretü's-Şuarâ ve Tabsratü'n-Nuzamâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

²⁸ Filiz Kılıç. Meşâirü's-Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 12.01.2019)

²⁹ Rıdvan Canım. Tezkiretü's-Şuarâ ve Tabsratü'n-Nuzamâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

“... Her ardına geçdüğü tavâra binmek mümkün sanup bir sâde-rû oğlanı odasına götürmüş. Bir gice sabâha dek vâfir yedürüp içirmiş. Hattâ derdmendi kendüden geçürmüş. İrtesi ki oğlan ser-hâb-ı humârdan bîdâr olmuş. Bend-i şalvârını büürde tonunu pirâhenini deride bulmuş. Akrebâsından olan müselmânlar seherden haleb Beglerbegisi Kubâd Paşa dîvânına varmışlar. Sihri bu emredi murdârlanmış diyu şikâyet kılmışlar. Meger ki Paşa ile defterdârun adâvet-i sâbıkası var imiş. Adamlarına siyâset ü ihânet kılmaga talebkâr imiş. Eşegine güci yetmez semerin döger. At Bâzârî kâtibi derdmend Sihriyi götürmüş hayâların budatup rüsvây-ı âlem itmiş” (İsen, 2017, 153).

Sihri'nin hadim edilmesiyle ilgili anlatılan bu hikâye Beyânî Tezkiresi³⁰, Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi³¹ ve Gülşen-i Şuarâ'da³² da geçer. Beyânî Tezkiresi ve Gülşen-i Şuarâ'daki hikâyeler kısmidir. Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi'nde ise daha uzun ve ayrıntılıdır.

26. Şem'î

Şem'î ile Mesîhî'nin kilisedeki maceraları şu şekilde aktarılır:

“...Menkûldür ki bir gün Şem'î ve Mesîhî ittifakla Galata seyrine gitmişler. Deyrün mahbûbların seyr idelüm diyu kiliseye duhûl itmişler. Zurefâ-yı şuarâdan biri ki anları görmüş. Bedîhe bu kıt'ayı nazm idüp şöhret virmiş.

Min nazmihî:

Galatada Mesîhî deyre varmış

Meger Şem'î anunla bile gitmiş

İşindenler galat idüp didiler

Mesîhî kiliseye mum iletmiş” (İsen, 2017, 162-163).

Şem'î'ye dair anlatılan bu hikâyeye taranan diğer tezkirelerde rastlanmamaktadır.

27. Yahyâ Beg

Yahyâ Bey'e Şehzade Mustafa için yazmış olduğu mersiyeyi korkusuzca nasıl teşhir ettiği sorulur. O da bunu kendisinin yapmadığını söyler ve hikâyeyi şöyle aktarır:

“... Berâ-yı izhâr dimeyüp bi-tarîkı'l-ahfâ mahlas kaydından müberrâ miyân-ı şuarâya ilkâ niyyetinde iken ordu seyrine vardum. Mersiyemi bir nice şahsun elinde gördüm. Meger ki yârândan biri çâdiruma gelmiş. Ben hâbnâk iken müsveddemi bulup yazmış. Ân-ı vâhidde gâlibine bezl idüp müntesir itmiş diyu bildürdi” (İsen, 2017, 225).

Taşlıcalı Yahyâ'nın Şehzade Mustafa'nın ölümü üzerine yazmış olduğu mersiyeye dair anlatılan hikâyeye taranan tezkirelerde rastlanmamaktadır.

28. Zâtî

Zâtî'nin sağırlığı ve bu sağırlığın bir şiirde arz edilişiyle ilgili anlatılan hikâye şöyle aktarılır:

“... Merhûmun samem marazına ibtilâsı dahi söylenürdi. Bilmeyen sanurdu ki begenmediği güftârî işitmezlige ururdu. Hattâ vezîr-i azam olan Alî Paşa ki nükte-şinâs u dil-küşâ lutf u keremi mebzûl ve ehl-i dillerün riâyetinde mecbûl bir devletlü idi. Monlâ Zâtî bir gün ana bir mimiyye kasîde virmiş ki samem kâfiyesinde bir beyti dahi bulunmuş. Monlâ Zâtî aceb ki bu kasîdede üç mahlas riâyet itmişsün. Remmâl ve Zâtî edâlarına kanâat itmeyüp samem lafzını bile irâdet itmişsün dimişler” (İsen, 2017, 138).

Zâtî'yle ilgili anlatılan bu hikâye Kınalızâde Hasan Çelebi'nin tezkiresinde³³de mevcuttur.

SONUÇ

16. yüzyıl tezkirelerinin özelliklerinden biri insan unsurunun ön planda tutulmasıdır. Bundan dolayı yüzyılın tezkirelerinde şairin sanatından ziyade kendisi daha çok anlatılır. Sonuç olarak biyografi, şiir ve hikâye karışımı bir tarz ortaya çıkar. Yüzyılın tezkirelerinden biri olan *Künhü'l-Ahbâr*'ın tezkire kısmında da bu durum mevcuttur.

Künhü'l-Ahbâr'ın tezkire kısmında biyografi daha ağır basar. Anlatılan hikâyeler şairlerin biyografisiyle bağlantılıdır. Hikâyeler biyografide belirtilen herhangi bir hususu destekleyen ve örnekleyen bir özelliğe sahiptir. Tezkire yazarı bu şekilde anlattıklarını kanıtlamak ister.

Hikâyelerin şairlerin bazı durumlarını ya da hayatlarının belli bir kesitini anlattığı görülür. Anlatılanlar daha çok şairlerin olumlu yönleriyle ilgilidir. Hikâyelerde, duyulan geçmiş zaman kipinin kullanılması ve hikâyelerin daha çok “menkuldür ki” ifadesiyle başlaması şair hikâyelerinin başkalarından duyulduğunu gösterir. Hikâyelerin anlatımında çok fazla ayrıntıya girilmemiş ve anlatılması gerekenler net bir şekilde ortaya konmuştur.

³⁰ Aysun Sungurhan. Tezkiretü'ş-Şuarâ . <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 08.01.2019)

³¹ Aysun Sungurhan. Tezkiretü'ş-Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 09.01.2019)

³² Süleyman Solmaz. Gülşen-i Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 07.01.2019)

³³ Aysun Sungurhan. Tezkiretü'ş-Şuarâ. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 09.01.2019)

Künhü'l-Ahbâr'ın tezkire kısmında geçen hikâyeler diğer tezkirelerdeki hikâyelerle karşılaştırılarak ele alınmıştır. *Künhü'l-Ahbâr*'daki hikâyelerin diğer tezkirelerdeki hikâyelere göre daha fazla çeşitlilik arz ettiği tespit edilmiştir. Hikâyelerin içeriğinin benzerliği bakımından *Künhü'l-Ahbâr*, *Kâfile-i Şuarâ*, Kınalızâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-Şuarâ*'sı ve *Meşâirü's-Şuarâ* arasındaki benzerlikler dikkat çekicidir. Bu da müelliflerin birbirlerinden etkilenmiş olabileceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Namık (2017). *Riyâzü's-Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 10.01.2019)
- Canım, Rıdvan (2018). *Tezkiretü's-Şuarâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 10.01.2019)
- İpekten, Haluk vd. (2017). *Heşt Behişt*. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56165,hest-bihistpdf.pdf?0&_tag1=03EE5380B678F1063BF0A9ED54D2FA0DD771F0E5&crefer=353BE78ABAEC4F5BFD5EE56B34B60FEEF1F79FEC67A91C69C3B104176C861F49 (Erişim Tarihi: 08.01.2019)
- İsen, Mustafa (2011). *Şair Tezkireleri*. Ankara: Grafiker .
- İsen, Mustafa (2017). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194288/kunhul-ahbarin-tezkire-kismi.html> (Erişim Tarihi: 18.10.2018).
- Kılıç, Filiz (2018). *Meşâirü's-Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 12.01.2019)
- Mazıoğlu, Hasibe (1985). *Divan Edebiyatında Hikâye, Doğumunun Yüzyüncü Yılında Ömer Seyfettin*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Mengi, Mine (2017). Sehi ve Latifi Tezkirelerinde Biyografi İle Hikâye Birlikteliği. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, S. 2/1, s. 23-28.
- Oğuz, Fatma S. K. vd. (2017). *Kâfile-i Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56163,mehmed-tevfik-kafile-i-su39arapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 11.01.2019)
- Solmaz,Süleyman (2018). *Gülşen-i Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 07.01.2019)
- Sona, İbrahim (2015). Klasik Türk Edebiyatı Mensur Hikâyelerindeki Olağanüstü Unsurlara Bir Bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 8/37, s. 228-233.
- Sungurhan, Aysun (2017). *Tezkiretü's-Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 08.01.2019)
- Sungurhan, Aysun (2017). *Tezkiretü's-Şuarâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 09.01.2019)
- Tansel, Fevziye Abdullah (1971). Hikâye. *Türk Ansiklopedisi*, c. 19, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Ünlü, Osman (2011). Modern Araştırmacının Klasik Hikâyeye Bakışı Üzerine Değerlendirmeler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. XXIX, s. 461-474.
- Yağcı, Şerife (2002). Klasik Türk Edebiyatı Geleneğinde Hikâye. *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 141, s. 147-160.
- Yazıcı, Hüseyin (1998). Hikâye. *İslam Ansiklopedisi*. c. 17, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 479-485.